

2022

УПРАВЛЕНИЕ

НА ИНВАЗИВНИ ЧУЖДИ ВИДОВЕ ГРЪБНАЧНИ
ЖИВОТНИ ОТ ЗНАЧЕНИЕ ЗА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И
ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЖИВОТНИТЕ

Управление на инвазивни чужди видове гръбначни животни от значение за Европейския съюз и хуманно отношение към животните

Инвазивните чужди видове (ИЧВ) са една от основните причини за загуба на биологичното разнообразие. От 2015 г. е в сила Регламент (ЕС) 1143/2014 за ИЧВ. Към февруари 2021 г. списъкът към Регламента съдържа 22 вида гръбначни животни от значение за Европейския съюз (ЕС), към които трябва да се прилагат хуманни мерки за управление. Наскоро бе изготвено Ръководство за управление на ИЧВ гръбначни животни от значение за ЕС, в което се отделя специално внимание на хуманното отношение към животните наред с ефективността на наличните мерки за премахване, контролиране или ограничаване на популациите.

Ползвателите на Ръководството се насърчават да използват възможно най-хуманните мерки за управление в съответствие с конкретните условия в държавите членки (ДЧ) и без намаляване ефективността на мерките, така че те да причинят най-малко отрицателно въздействие върху благосъстоянието на най-малък брой животни, като се вземат предвид и други фактори като разходи, нужди, ползи, изпълнимост и обществено одобрение.

Ръководството е достъпно на страницата на [Европейската комисия \(ЕК\) за ИЧВ](#).

Използване на капани за контрол на енотовидното куче (*Nyctereutes procyonoides*) в държави в Северна Европа © LIFE09 NAT/SE/000344.

Какво представляват инвазивните чужди видове и защо е необходимо да се прилагат мерки за управление?

Инвазивните чужди видове (ИЧВ) са животни, растения, гъби или микроорганизми, чието въвеждане или разпространяване в райони извън техния естествен ареал застрашава или влияе отрицателно върху биологичното разнообразие и свързаните с него екосистемни услуги.

Инвазивните чужди видове са известни като една от **основните причини за загуба на биологичното разнообразие** и изчезване на видове в Европа и по света, особено в географски еволюционно изолирани системи, като например островите. Механизмите, чрез които ИЧВ влияят върху местното биологично разнообразие са различни, но може да включват хищничество, конкуренция и пренасяне на болести. Заплахата от ИЧВ е отразена в Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г., която съдържа ангажимент за намаляване на видовете от Червения списък, застрашени от ИЧВ, с 50%. За да се сведе до минимум въздействието на ИЧВ

тяхното въвеждане и разпространяване в нови райони трябва да бъде предотвратено. Освен това, може да се наложи вече натурализираните популации на ИЧВ, оказващи неблагоприятно въздействие върху околната среда, да бъдат премахнати или, ако това не е изпълнимо, да бъдат контролирани, така че въздействието им да бъде ограничено до минимум.

През 2015 г. влиза в сила **Регламент на ЕС 1143/2014 за инвазивните чужди видове**. В основата на Регламента е списъкът на ИЧВ от значение за ЕС, който понастоящем съдържа 36 растителни и 30 животински вида (включително 22-та вида гръбначни животни, предмет на Ръководството). Регламентът изисква държавите членки на ЕС да прилагат мерки, насочени към предотвратяване, ранно откриване и бързо премахване, както и управление на тези ИЧВ от значение за ЕС (виж **инфографиката** на стр. 4).

Американската жаба-бик (*Lithobates catesbeianus*) понастоящем се среща в шест държави членки на ЕС, където поради нейните големи размери, размножителни способности и огромен апетит, може да потисне и измести други местни видове земноводни животни. © Katja Schulz Attribution 2.0 Generic (CC BY 2.0) via Flickr.

Регламентът се прилага за:

Всички инвазивни чужди видове (ИЧВ)*

- Въведени извън техния естествен ареал
- Живи индивиди, които могат да се размножават
- Въздействат неблагоприятно върху биологичното разнообразие и свързаните екосистемни услуги

Критерии за включване:

- Видът е чужд за ЕС (с изкл. на най-отдалечените региони)
- Способен е да се натурализира и разпространи в > 2 държави членки или 1 морски регион
- Оказва неблагоприятно въздействие върху биологичното разнообразие и екосистемните услуги
- Оценката на риска показва необходимост от съгласувани действия на равнище ЕС
- Включването на вида в *Списъка на ЕС* ефективно ще предотврати, сведе до минимум или смекчи въздействието му

СПИСЪК НА ИЧВ ОТ ЗНАЧЕНИЕ ЗА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Превантивни мерки

Спешни мерки

- За ИЧВ извън *Списъка на ЕС* с непосредствен риск от въвеждане
- ИЧВ има вероятност да отговаря на критериите за включване в *Списъка на ЕС*
- Държавите членки (ДЧ) може да прилагат временни *Ограничения*
- ДЧ трябва да уведомят ЕК – за решаване дали мерките да се прилагат на равнище ЕС
- ДЧ трябва да извършат оценка на риска и да предложат ИЧВ за включване в *Списъка на ЕС*

ИЧВ от национално или регионално значение

- ДЧ могат да изготвят национален списък на ИЧВ и да прилагат *Ограничения* и други мерки на национално ниво
- За ИЧВ, при които е необходимо засилено регионално сътрудничество, ДЧ могат да поискат от Комисията да изиска от засегнатите ДЧ прилагането на следните мерки: планове за действие, наблюдение, ранно откриване, бързо премахване, управление и възстановяване

* Регламент 1143/2014 изключва:

- Видове, които разширяват ареала си без човешка намеса
- Чужди видове, предмет на друго законодателство на ЕС

„Списък на ЕС“ = 66 вида

- 2016 = 37 включени вида (23 животни и 14 растения)
- 2017 = 12 включени вида (3 животни и 9 растения)
- 2019 = 17 включени вида (4 животни и 13 растения)

Управление на широко разпространени ИЧВ

Превантивни мерки

Ограничения

- По отношение на ИЧВ от значение за ЕС не се допуска преднамерено: внасяне на територията на ЕС, съхранение, развъждане, транспортиране, пускане на пазара, използване или размяна, разрешаване на размножаването, отглеждането и култивирането, освобождаване в природата.

Планове за действие

- Анализ на пътищата за непреднамерено въвеждане на ИЧВ от значение за ЕС
- Планове за действие, приложени за приоритетни пътища (в рамките на 3 години от одобряването)

Разрешения

- В извънредни случаи поради причини от първостепенен обществен интерес (вкл. социални и икономически) ДЧ могат да издадат разрешения за определени дейности
- Необходимо е одобрение от ЕК

Разрешителни

- Разрешителни, издавани от държавите членки (ДЧ), позволяващи научни изследвания или опазване ex-situ

Управление

- Държавите членки (ДЧ) прилагат ефективни мерки за управление на ИЧВ от значение за ЕС, които са широко разпространени на тяхната територия (18 месеца от одобряването)
- Основано на анализ на разходите и ползите

Управление

- ДЧ прилагат мерки за да подпомогнат възстановяването на екосистемите, чието състояние е влошено от ИЧВ от значение за ЕС
- Основано на анализ на разходите и ползите

Ранно откриване и бързо премахване

Наблюдение

- ДЧ създават система за наблюдение на ИЧВ от значение за ЕС
- Трябва да може бързо да открива появата на нови ИЧВ

Контрол

- ДЧ извършват основани на анализ на риска проверки на внесените стоки за потвърждение, че те не са включени в списъка на ЕС и са предмет на валидно разрешително

Уведомяване ЕС за ранно откриване

Бързо премахване

- ДС предприемат мерки за премахване (пълно и трайно) в срок от 3 месеца след уведомяването
- Използваните методи са съобразени с човешкото здраве, околната среда и хуманното отношение към животните

Дерогации

- В рамките на 2 месеца след откриването на ИЧВ ДЧ може да не предприемат мерки за премахване, ако е изпълнено едно от следните условия:
  - технически неосъществимо
  - анализът показва, че разходите ще са непропорционално високи спрямо ползите
  - не съществуват методи за премахване или съществуващите такива имат много сериозно неблагоприятно въздействие върху човешкото здраве или околната среда
- ЕК може да отхвърли решението в рамките на 2 месеца

Управление на ИЧВ и хуманно отношение към животните

Прилагането на мерките за управление върху ИЧВ гръбначни животни, включени в списъка на ЕС, може да породи опасения относно хуманното отношение към животните, като една от причините е, че управлението може да повлияе върху голям брой животни за продължителен период от време. Едновременно с това трябва да се отчита необходимостта от намаляване до минимум въздействието върху останалите видове и техните местообитания.

Регламентът потвърждава, че **премахването и управлението на ИЧВ може да причини болка, стрес, страх или други форми на страдание на животните, даже когато се използват най-добрите налични технически средства**. Налице е нарастващо обществено безпокойство за ИЧВ като чувствителни същества, или по-общо, нарастващ интерес на гражданското общество за хуманно отношение към животните.

Изискванията на Регламента на ЕС за ИЧВ, отнасящи се до бързото премахване и управление на ИЧВ от списъка изрично насочват към вземане под внимание хуманното отношение към животните. Регламентът изисква при прилагане на мерките за управление държавите членки да **гарантират, че животните ще бъдат пазени от всякакви болка, стрес или страдания, които могат да бъдат предотвратени, като се отчитат доколкото е възможно най-добрите практики в тази област и не се намалява ефективността на мерките за управление**. На основата на тези изисквания, всяка държава членка има задължението да подбере мерките за управление, които отговарят най-добре на нейните специфични условия. Неподходящите мерки може да доведат до ненужно страдание на животните, неодобрение от обществеността и непостигане целите на Регламента за ИЧВ.

Ръководство за подпомагане на компетентните институции и изпълнители да прилагат хуманни мерки при управлението на ИЧВ

Ръководството за управление е изготвено с цел подпомагане на държавите членки и отговорните институции и изпълнители при избора на мерки за хуманно управление на ИЧВ от значение за ЕС. Ръководството посочва наличните летални и нелетални мерки, които може да се използват за премахване, контрол или ограничаване на популациите на 22-та вида гръбначни животни от списъка на ЕС (вижте **списъка с мерки** в края на тази брошура).

Обсъдени са ефективността, разходите и възможните странични ефекти на всяка мярка и най-важното, оценено е нейното **въздействие върху благосъстоянието на животните**. Мерките не се определят като „хуманни“ и „нехуманни“, понеже това би било прекалено опростяване на проблема и може да обезкуражи изпълнителите да се стремят непрекъснато към прилагането на мерки с най-малко въздействие

върху благосъстоянието на животните. Целта е по-скоро да се опишат мерките от гледна точка на хуманното отношение към животните, за да се предостави възможност за избор при вземането на решенията относно мерките с най-малкото неблагоприятно въздействие като принципен подход.

Оценката на хуманността за всяка мярка се основава на модела, създаден от Sharp & Saunders (2011), и *Модела за оценка на въздействието в 5 области* на Mellor & Red (1994). Всяка мярка се оценява съгласно два критерия: (А) *общото въздействие върху благосъстоянието на животното*, който оценява хуманността на мярката, с изключение на реалното премахване на животното (ако мярката включва премахване); и (В) *начин за премахване*, който оценява хуманността на метода за премахване (ако мярката включва такъв метод).

22 ИЧВ гръбначни животни от значение за Европейския съюз

■ Бозайници

Callosciurus erythraeus
Катерица на Палас

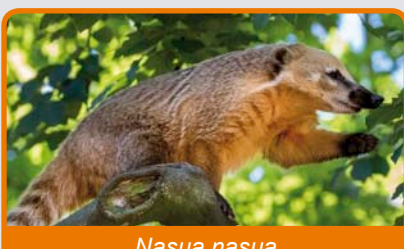
Herpestes javanicus
Малка индийска мангуста

Muntiacus reevesi
Китайски мунтжак

Myocastor coypus
Нутрия

Nasua nasua
Южноамериканско носато мече
(коати)

Nyctereutes procyonoides
Енотовидно куче

Ondatra zibethicus
Ондатра

Procyon lotor
Американски енот

Sciurus carolinensis
Източна сива катерица

Sciurus niger
Лисича катерица

Tamias sibiricus
Азиатски (Сибирски) бурундук

Птици

Acridotheres tristis
Обикновена майна

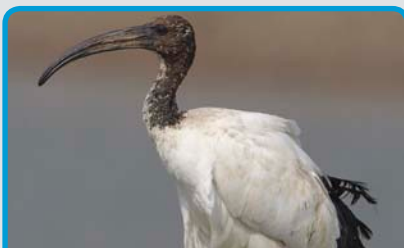
Alopochen aegyptiaca
Египетска гъска

Corvus splendens
Индийска домашна врана

Oxyura jamaicensis
Американска тръноопашата
потапница

Threskiornis aethiopicus
Свещен ибис

Amphibians and reptiles

Lithobates catesbeianus
Американска жаба бик

Trachemys scripta
Червенобуза, жълтобуза и
къмбърлендова водни костенурки

Риби

Lepomis gibbosus
Слънчева риба

Percottus glenii
Китайски поспаланко

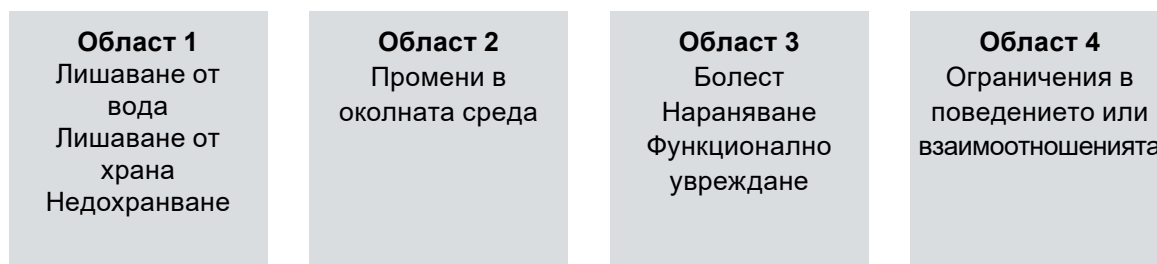
Plotosus lineatus
Ивичесто змиорковидно сомче

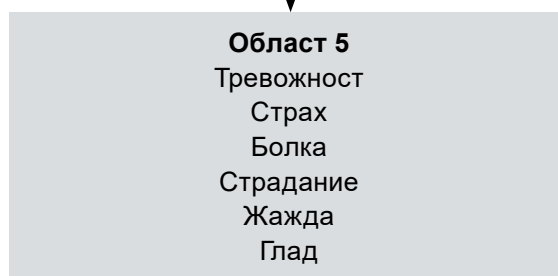
Pseudorasbora parva
Псевдоразбора

Пет области на потенциално въздействие върху благосъстоянието на животните, разделени най-общо на физически и психически компоненти

Физически компоненти

Психически компоненти

Цялостно въздействие върху благосъстоянието

Адаптирано по Sharp & Saunders (2011)

Ръководството се състои от следните раздели:

- Преглед на законодателството във връзка с хуманното отношение към животните при управление на ИЧВ гръбначни животни и техните популации на международно, ЕС и национално равнище.
- Комплексот мерки, представящ съществуващите мерки за управление на 22 ИЧВ гръбначни животни от значение за ЕС.
- Обобщение за хуманността на отделните мерки съгласно общото въздействие върху благосъстоянието на животните и начина за тяхното премахване.
- Доклади за видовете, представящи наличните мерки за управление на всеки вид, информация за ефективността на мерките и разходите, необходими за тяхното изпълнение.
- Приложения с описание и оценка на отделните мерки, съдържащи подробности за тяхното прилагане, хуманност, ефективност, разходи и странични ефекти.
- Приложение с нормативната рамка и статута на видовете за всяка държава членка.

Къде може да се намери Ръководството

Ръководството за управление на ИЧВ гръбначни животни от значение за ЕС може да бъде намерено

на страницата на ЕС за ИЧВ https://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm.

Литература

Mellor, D.J. & Reid, C.S.W. 1994. Concepts of animal well-being and predicting the impact of procedures on experimental animals. In Proceedings of Improving the Well-being of Animals in the Research Environment, Marriott Hotel, Sydney, Australia, October 1993; pp. 3–18.

Sharp, T. & Saunders, G. 2011. A model for assessing the relative humaneness of pest animal control methods, Department of Agriculture, Fisheries and Forestry Canberra, Australia.

Слънчева риба (*Lepomis gibbosus*) © Matt Tillett Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.0 Generic (CC BY-NC-ND 2.0).

Списък на оценените мерки за 22 ИЧВ гръбначни животни от значение за ЕС

По-долу следва матрица с 32-те мерки, оценени в Ръководството, с информация за тяхната наличност при управлението на 22 ИЧВ гръбначни животни от значение за ЕС. Ръководството представя оценка на **въздействието на всяка мярка**

върху благосъстоянието на животните наред с информация за ефективността на мярката за различните цели на управление (бързо премахване, премахване, контрол и ограничаване на популациите), както и за разходите и страничните ефекти.

Категория	Название на мярката	<i>Acridotheres tristis</i> Обикновена майна	<i>Alorochen aegyptiaca</i> Египетска Гъска	<i>Caloscyllurus erythraeus</i> Катерица на Палас	<i>Corvus splendens</i> Индийска домашна врана	<i>Herpestes javanicus</i> Малка индийска мангуста	<i>Lepomis gibbosus</i> Слънчева риба	<i>Lithobates catesbeianus</i> Американска жаба бик	<i>Muntiacus reevesi</i> Китайски мунтжак
Биологична борба	Въвеждане на местни хищни видове						P	A	
Променяне на местообитанието	Водни прегради (бариири)						P	A	
	Регулиране на водните местообитания – пресушаване/отводняване на стоящи водоеми						A	A	
	Физически прегради (бариири)							P	
Механично отстраняване	Събиране с ръце	P	A		A		P	A	A
	Физически риболовни методи, включително с мрежи и капани						A	A	
Други	Омасляване на яйцата	P	A		A				
	Електроулов						A	A	
	Химическо регулиране на плодовитостта (с примамка или инжектиране)			P				U	P
	Ловни кучета (проследяване/преследване)			P		A			P
	Животни Юда (примамващи животни)	P			P	P			P
Отравяне или токсични вещества	Упойваща примамка	U	P		U				P
	Химическа обработка на местообитанията						P	P	
	Примамка с отровни и токсични вещества					P			
Отстрел	Отстрел при лов	A	A	A	A	A		A	A
Улавяне с капани	Капани за удавяне								
	Самозареждащи се капани			P		A			
	Пружинни капани			P		A			
	Капани тип клетка	A	A	A	A	A			A
	Капани и примки за врата и за крака за живо улавяне					P			
	Капани тип клетка с отделение за жива примамка	A	A		P				
Премахване след улавяне	Пречупване на гръбначния стълб в областта на врата	P	P	A	P	P	P	P	
	Механичен удар върху черепа, включително с прихванат болт	A	A	U	P	P	P	A	A
	Обезглавяване	P	P	P	P		P	P	
	Електрически ток (електрошок)	P	P	P	P	P	P		P
	Замразяване						A	A	
	Евтаназия с инжекция	P	P	P	P	P	P	P	P
	Отглеждане на затворено	P	P	A	P	P	P	P	P
	Убиване с газообразни вещества	A	A	A	P	P			
	Отстрел на уловени животни	P	P	P	P	P			P
	Прерязване на врата с нож	P	P	P	P	P	P	P	P
Хирургична стерилизация	P	P	P	P	P			P	

Наличност на мярката: A = Съществува U = Разработва се P = Потенциална

<i>Muscastor coyrus</i> Нутрия	<i>Nasua nasua</i> Южноамериканско носато мече (коати)	<i>Mustelupes procyonoides</i> Енотовидно куче	<i>Ondatra zibethicus</i> Ондатра	<i>Oryzomys latipes</i> Американска трънопашата потапница	<i>Peromyscus maniculatus</i> Китайски поспаланко	<i>Peromyscus truei</i> Ивичесто змиорковидно сомче	<i>Procyon lotor</i> Американски енот	<i>Pseudomys fuscus</i> Псевдоразбора	<i>Sciurus carolinensis</i> Източна сива катерица	<i>Sciurus niger</i> Лисича катерица	<i>Tamias sibiricus</i> Азиатски (Сибирски) бурундук	<i>Thalassomys aethiopicus</i> Свещен ибис	<i>Trachemys scripta</i> Червенобуза, жълтобуза и къмбърлендова водни костенурки
					A			A	P				P
					A			A					
					A			A					A
													P
	A			A	P	P		A				A	A
					P	P		A					A
				A								A	
					A			A					
	P	P	P				P		A	P	P		
A	P	A	P				A		P	P	P		A
U	P	A	P				U					P	U
												A	
P			P		P			A					
			P						A				
A	A	A	A	A			A		A	P	P	A	A
A			A										
									A	P	P		
A	P	A	A				A		A	P	P		
A	A	A	A	A			A		A	A	A	P	A
P	P	P					A						
				P	P	P		P	A	A		P	P
P	P	P	P	P	P		P	P	A	A		P	P
					P	P		P	P	P	P	P	P
P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
								P					A
P	P	P	P	P	P		P	P	A	A	P	P	A
P	P	P	P	P	P	P	A	P	P	P	P	P	A
A	A	P	P	P			P		A	A	P	P	P
A	A	P	P	P			A		A	A	P	P	A
P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
A	P	P	P	P			A		A	P	P	P	A

Източници на снимките

Страница 6: Бозайници

Callosciurus erythraeus, Катерица на Палас © 57Andrew (CC BY-NC-ND 2.0) via Flickr.

Herpestes javanicus (= *H. auro punctatus*), Малка индийска мангуста © Carla Kishinami CC BY-NC-ND 2.0 via Flickr.

Muntiacus reevesi, Китайски мунтжак © Andrew-M-Whitman Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.0 Generic (CC BY-NC-ND 2.0) via Flickr.

Myocastor coypus, Нутрия © Stanze Attribution-ShareAlike 2.0 Generic (CC BY-SA 2.0) via Flickr.

Nasua nasua, Южноамериканско носато мече (коати) © Ralph Kränzlein (CC BY-NC-ND 2.0) via Flickr.

Nyctereutes procyonoides, Енотовидно куче © Dennis Irrgang (Creative Commons Attribution 2.0 Generic license) via Wikipedia.

Ondatra zibethicus, Ондатра © Tom Koerner/USFWS (CC BY 2.0) via Flickr.

Procyon lotor, Американски енот © Dennis Church (CC BY-NC-ND 2.0) via Flickr.

Sciurus carolinensis, Източна сива катерица © Tomfriedel/BirdPhotos.com (CC BY 3.0).

Sciurus niger, Лисича катерица © Ilona Loser (CC BY-SA 3.0).

Tamias sibiricus, Азиатски (Сибирски) бурундук © Alpsdake (CC BY-SA 3.0).

Страница 7: Птици

Acridotheres tristis, Обикновена майна © Budak (CC BY-NC-ND 2.0) via Flickr.

Alopochen aegyptiaca, Египетска гъска © Roland zh (CC BY-SA 3.0).

Corvus splendens, Индийска домашна врана © Shanthanu Bhardwaj (CC BY-SA 2.0) via Flickr.

Oxyura jamaicensis, Американска тръноопашата потапница © iStockphoto/wrangel.

Threskiornis aethiopicus, Свещен ибис © Helmy oved Attribution (CC BY 2.0).

Страница 7: Земноводни и влечуги

Lithobates catesbeianus, Американска жаба бик © Katja Schulz Attribution 2.0 Generic (CC BY 2.0) via Flickr.

Trachemys scripta, Червенобуза, жълтобуза и къмбърлендова водни костенурки © Shelia Sund Attribution 2.0 Generic (CC BY 2.0).

Страница 7: Риби

Lepomis gibbosus, Слънчева риба © Matt Tillett Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.0 Generic (CC BY-NC-ND 2.0).

Percottus glenii, Китайски послаланко © Petrtyl Attribution-ShareAlike 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0).

Plotosus lineatus, Ивичесто змиорковидно сомче © Prilfish Attribution 2.0 Generic (CC BY 2.0).

Pseudorasbora parva, Псевдоразбора © Seotaro Attribution-ShareAlike 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0).

Заявление за освобождаване от отговорност: Настоящият документ е изготвен от IUCN в рамките на договор No. 07.027746/2019/812504/SER/ENV.D.2. „Идентифициране, оценка, споделяне и разпространяване на добри практики за хуманно управление на инвазивни чужди видове / Identification, Assessment, Sharing and Dissemination of Best Practices for Humane Management of Invasive Alien Species“. Изложената информация и становища в този документ е възможно да не са изчерпателни и не е задължително да отразяват официалното становище на Европейската комисия, IUCN и другите организации, участвали в неговото съставяне (APHA, Eurogroup for Animals, EAZA, Newcastle University, EARS). Европейската комисия не гарантира точността на данните, включени в този документ. Нито ЕК, нито IUCN или някое лице, действащо от името на ЕК или IUCN, включително самите автори или участници в съставянето на документа, не носят отговорност за възможното използване на информацията, съдържаща се в него. Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Обратна връзка: Ще сме благодарни за всички изпратени коментари, които биха могли да помогнат за подобряване на настоящия документ. Моля, изпратете вашите коментари по електронна поща на адрес: ENV-IAS@ec.europa.eu